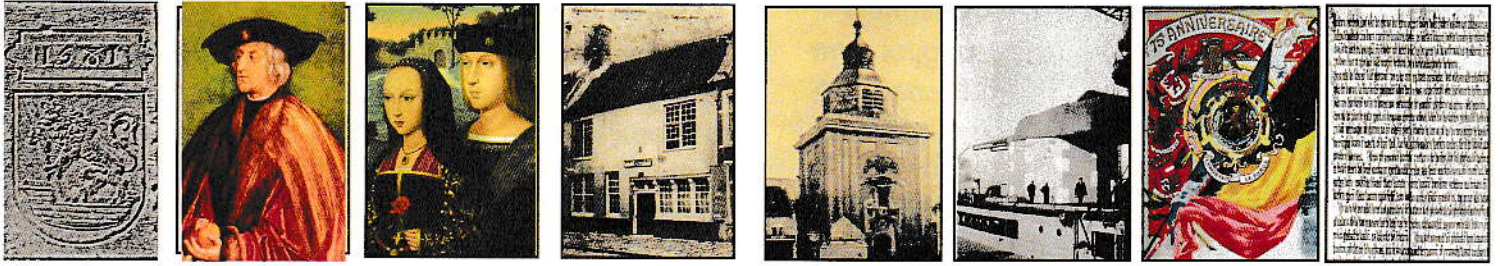

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 11 - nr. 3 - november 2019

Editoriaal

Het beleg rond Nieuwpoort in 1489 werd afgebroken en dat geraakte bekend tot ver buiten onze grenzen. Drie vorstenhuizen waren betrokken bij een dynastieke wissel en die werd uitgevochten in onze regio. Voor bijna drie eeuwen zou onze stad kunnen weerstaan aan vele agressies. Haar versterkingen van 1400 loonden!

Freddy Beun citeert overvloedig uit een verslagboek van Roeland Van de Castele van 1905. Er waren festiviteiten georganiseerd want België had 75 jaar voordien zijn onafhankelijkheid gekregen. Bovenop op de ruïne van de Nieuwpoortse beiaardtoren leidde luitenant Denys Shoppee het artillerievuur van de Britse en Franse schepen, gericht tegen de rechterflank van de Duitsers in 1914.

Het blokkeren van het front ter hoogte van Nieuwpoort aan de zee gedurende de ganse Grote Oorlog is misschien voor een groot deel daaraan te danken.

Luc Vanacker bracht dit onder de aandacht. Hij schreef diverse werken en artikelen over de Britse rol toen, speciaal aan onze kust.

Wij lazen de tekst na op een prachtstuk uit ons patrimonium omtrent de wetgeving voor de zeevisserij en de haringvangst.

G. Demerre

NIEUW

Wie graag deze archiefkrant digitaal wenst te ontvangen, kan dat als wij uw e-mail adres mogen gebruiken.

guidodemerre@gmail.be

Geschiedenis

BELEG VAN NIEUWPOORT 1489

Filips de Schone

Omwille van de huwelijksverbintenis tussen hertogin Maria van Bourgondië, dochter van hertog Karel de Stoute, en aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, kwamen onze provincies onder de minderjarige zoon Filips (de Schone) in 1482. Maximiliaan trad aan als regent voor zijn zoon. De Staten van Vlaanderen en een groot deel van de adel ontkenden hem dat recht en ze stelden zelf een raad van regenten aan op 10 juni 1482. Adolf van Cleve, heer van Ravenstein, Filips van Bourgondië, heer van Beveren, Lodewijk van Brugge, heer van Gruuthuse en Adriaan Vilain, heer van Rasseghem.

Maximiliaan zag zich gedwongen deze keuze te aanvaarden, maar heriep zijn woord, bij de dood van Louis XI van Frankrijk. Hij trok op veldtocht om Dendermonde, Aalst, Ninove en Geraardsbergen te heroveren en versloeg een troepenmacht uit Gent. Brugge zwichtte en zette haar poorten open voor de regent. Met de overeenkomst van

28 januari 1485 erkenden de Staten van Vlaanderen hem als 'mambour' voor zijn zoon.

Maximiliaan van Oostenrijk

Hij trok naar Duitsland, alwaar hij tot koning werd gekozen in 1486. Door grensconflicten met Frankrijk kwam het tot een oorlog, waarvoor Maximiliaan 'hulpgelden' of *beden* vroeg. Toen hij zijn troepen in Brugge probeerde te verzamelen, kreeg hij huis-arrest in Cranenburg tot hij drie maanden later akkoord ging met voorwaarden op 16 mei 1488.

Daarom kwam keizer Friedrich III met een Duitse legermacht zijn zoon ter hulp. Ninove werd verwoest maar in Gent geraakten ze niet binnen.

Filips van Cleve werd de algemene bevelhebber van de (opstandige) Vlaamse troepen en verplichtte de Duitsers uit het land. Ze riepen de hulp in van de Franse koning Charles VIII die zowel naar Brugge als naar Gent 1200 ruiters stuurde onder de leiding van de heer van Peenen (Louis van Halewyn ?).

Philips de Crèvecoeur kwam met 600 ruiters, veel voetvolk en steun van Kortrijk om de Duitsers te verslaan, die de hulp hadden gekregen van het garnizoen van Rijsel. In naam van de Franse koning nam hij Ieper en het Westkwartier om *"te bewaren ende te beschermen jehens alle die gheene die hem lieden qualijck wilden"*.

Louis van Halewyn deed hetzelfde voor Brugge en de omliggende streek ['t Vrije] . Friedrich verliet het land en liet zijn leger aan Albrecht, hertog van Saksen.

Maximiliaan trok zich in Zeeland terug en verzamelde er een vloot.

Gedurende heel die periode bleef het Westkwartier: de stad en kasselrije Veurne, de stad Nieuwpoort als sleutel van dit gewest, met Diksmuide, Sint-Winoksbergen, Broekburg, Grevelingen,

Duinkerke en Sint-Omaars trouw aan de wettige vorst. Maximiliaan kon hier rekenen op bevelhebbers als: Daniël van Praet, heer van Merwede, Joris van Ebenstein en Denis van Moerbeke.

De Leden van Vlaanderen [Gent, Brugge en Ieper] benoemden bijvoorbeeld nieuwe wethouders in Oudenburg en Oostende. Ze probeerden plaatsen zonder muren of vestingen te dwingen om Brugge in zijn verzet te volgen.

Op 15 juni 1488 werden de Staten van West-Vlaanderen* te Sint-Winoksbergen verzocht de eed van getrouwheid te zweren. Het Westkwartier betaalde aanzienlijke sommen.

Penning huwelijk Maria & Maximiliaan

De wapenlieden van Nieuwpoort en Diksmuide lieten zich niet onbetuigd en plunderden in het Brugse Vrije tot onder de muren van Brugge.

Op 11 augustus 1488 kwam daarop Filips van Cleve vanuit Brugge met 1700 ruiters en 2000 voetknechten legeren in Oudenburg. Daar waren 6000 man voetvolk samengebracht uit het Vrije.

Op 12 augustus kwamen ze vóór Nieuwpoort, maar werden door het garnizoen van Daniël van Praet beschoten, zodat ze zich terugtrokken en een Franse troepenmacht gingen vervoegen tegen Sint-Winoksbergen en Broekburg. De Fransen hadden net Duinkerke veroverd.

De heer van Ravenstein (Adolf van Cleve) en Crèvecoeur verlieten even West-Vlaanderen.

Maximiliaans vloot werd in Zeeland bij Biervliet verslagen, maar *18 hueden** en twee grotere vaartuigen vaarden uit met Duitse soldaten, wapens en proviand naar Nieuwpoort.

Er was even aarzeling aldaar omdat men de veldheer van de Vlamingen vreesde, maar des nachts ging de magistraat over stag.

"den naervolgende nacht wierd alle dese macht door de schaelcheyt vanden burgemeesters wechgeruymt"

Een aanzienlijk deel van manschappen bleef in Nieuwpoort. Een ander deel werd naar Veurne en Diksmuide gestuurd. De stad Duinkerke verzocht ook hulp van de Duitsers.

In november liepen de garnizoenen van Nieuwpoort, Duinkerke, Diksmuide, Veurne en Handzame het hele Westkwartier af. Die van Nieuwpoort en Duinkerke staken in december Gistel in brand.

In Brugge en 't Vrije wou men vanaf december "*hende te maken met den oorlog*". De kanunniken van Sint-Domaas leenden 800 lb groot* om hun aandeel te betalen voor het onderhoud van 800 'vechtende mannen' die men in Frankrijk zou halen. Oudenburg werd als *quartier général* gekozen. Op 3 januari 1489 werd een schouwing uitgevoerd van 600 man uit het Vrije. Zij trokken met 600 ruiters en 400 man voetvolk onder de leiding van Anthony d'Auxy uit Frankrijk op naar Handzame. Ze namen het kasteel en gingen legeren in Esen bij Diksmuide.

Intussen heroverden de Duitsers enkele steden die door de Fransen waren bezet: Grevelingen, Broekburg, Sint-Winoksbergen en voornamelijk Sint-Omaars op 3 februari 1489.

Het was Karel van Savoye, gouverneur van Guyzen* en Denis van Moerbeke met een deel van het garnizoen van Nieuwpoort die dit voltrok.

Nieuwe legerbenden met Philips de Crèvecoeur werden verwacht, maar het maakte de Brugse macht wat nerveus ... het duurde té lang.

Men plande dan maar een aanval in mei 1489. Het leger verzamelde zich bij het Tempelhof in Slijpe met 4000 Vlamingen en 800 Fransen. Men legde een brug over de IJzer en dagelijks foerageerden ze zich in de streek.

Op 30 mei vernam men te Nieuwpoort dat de Bruggelingen in Nieuwendamme waren aangekomen. Op 2 juni werd deze boodschap aan het garnizoen van Diksmuide gebracht en de nacht erop aan dat van Veurne.

De Vlamingen trokken naar Diksmuide met het inzicht dat te belegeren, in afwachting van de komst van meer Fransen.

Die van Nieuwpoort staken Ramskapelle in brand op 5 juni.

Intussen vergaderden de afgevaardigden van Nieuwpoort in Sint-Omaars bij Joris van Ebenstein en Daniël van Praet. Boden werden op 6 juni gezonden naar de kapiteins van Diksmuide, Broekburg, Sint-Winoksbergen en Duinkerke. De 10 juni werd andermaal iemand gestuurd naar Jan van Huerne, jonkheer Franchois en Anthonis van Gaesbeke in Broekburg.

Denis van Moerbeke, bevelhebber van Veurne, liet hulp vragen bij de Engelsen in Calais en stuurde Omaer de Crane naar Diksmuide met 100 man.

De gouverneur van Calais verzamelde 2000 Schotten, 1000 piekeniers en 300 ruiters met zestien stuks geschut. Hij stuurde 8 grote schepen met krijgsvolk en oorlogstuig naar Nieuwpoort. Alles stond onder het bevel van Lord Daubey en Morley die hun tenten opsloegen bij het klooster Ten Duinen.

Een afvaardiging van Nieuwpoort en de landhouders van Veurne-Ambacht met Willem van Haveskerke gingen op 9 juni hen begroeten.

Er sloten zich 2000 Vlamingen aan uit Veurne en Veurne-Ambacht onder Denis van Moerbeke en Joris de Crane landhouder van de Kasselrij.

Dat leger van Archembault van Haveskerke, heer van Diksmuide met duizend man en Daniël van Praet, gouverneur van Nieuwpoort met benden Bourgondiërs en Duitsers trok richting Diksmuide.

De belegeraars aarzelden, plooiden terug op Beerst en werden op zaterdag 13 juni na Sinksen verslagen. Ene kapitein Picavet sneuvelde en ook een Engelse kapitein van Guines, heer van Morlas.

De zegevierende leiding trok terug naar Nieuwpoort, waar intussen andere Engelsen waren toegekomen.

De kapiteins gelasten Cornelis Oudegod een grote '*stads-roybaerse** uit te rusten voor broeder Willem, den kapelaan van jonkheer van Masminstre, om naar Zeeland te varen en kennis te geven "*vander victorie ghebeurt zijne welwillende ter Beerst.*"

Op 15 juni trok Daniël van Praet, heer van Merwede met de kapitein van Calais, Denis van Moerbeke, gouverneur van Veurne en andere kapiteins naar Oostende. Denis van Moerbeke werd als gouverneur aangeduid van Oostende en Daniël van Praet trok op naar Brugge op 17 juni.

Ondertussen deed het gerucht de ronde van een troepenmacht uit Frankrijk met de hertog van Vendôme en maarschalk de Crèvecoeur. Ze hadden de nederlaag in Beerst vernomen terwijl ze legerden in Poperinge.

Op 17 juni kwamen boden in Nieuwpoort en Oostende melden dat de Fransen opgerukt waren naar Roesbrugge. De stemming in het Westkwartier was niet onverdeeld, want de Engelsen

trokken zich naar Calais terug, want ze waren niet - zoals beloofd was - betaald. Sommige Duitse en Spaanse krijgslieden lieten dezelfde klacht horen. Door Roeland Le Febure, ontvanger van Vlaanderen, en Denis van Moerbeke kreeg men van de getrouwe steden hulpgeld : 8832 guldens, waarvan Nieuwpoort 1100 gulden bijdroeg.

Vanuit Calais kwamen daarom 1200 Engelsen terug.

Nieuwpoort stuurde intussen messagiers naar Oostende met een brief voor de heer van Merwede (Daniël van Praet). Die ging op 18 juni naar Oudenburg en 's anderendaags weer in Oostende bij Denis van Moerbeke.

Vanuit Ieper trok Crèvecoeur met 20 000 man richting Oostende om zich voor Nieuwpoort te positioneren op 20 juni. Het merendeel waren Fransen uit Picardie en Boulonnais met een groot aantal Vlamingen en Zwitsers .

Daags voordien had de kapitein van Nieuwpoort nog iemand gestuurd naar Grevelingen bij de kapitein van Calais om buspoeder en naar Diksmuide om twee serpentienen. Oostende had ook een van hun enginen geleend.

Bij het krieken van de volgende dag begon de beschieting van de stad tussen twee en tien 's avonds. Tien kartauwen en serpentijnen sprongen stuk. De hertog van Vendôme was van oordeel dat de beschieting te weinig effect had ... en dacht aan mijnwerk.

Maar de belegerden deden hetzelfde ! Het bleek dat sommige tunnels dichtsloegen ...

De verdedigers durfden geen uitval en herstelden zoveel mogelijk hun muren en verdedigingswerken. Een drietal torens en een boogscheut lange muur was al ingestort. Met een tonnenbrug over de stadswal werd een bestorming gewaagd.

Het lukte blijkbaar voor de verdedigers van Daniël van Praet om de Picardiërs en de Boulognezen af te slaan.

Een vernieuwde aanval van de Zwitsers bracht geen beter resultaat. De kroniekschrijver* meent te weten, dat beide aanvallen plaatsgrepen aan de zuidkant.

BINNEN DE STAD

Op 22 juni had Daniël van Praet een Engelse dominikaan naar Calais gestuurd om bijstand. Het stadsbestuur had ook een brief gestuurd naar de schepenen van Diksmuide, die ze meteen doorstuurden naar Sint-Omaars, Veurne en de Duitse kolonel Joris van Ebenstein.

Op 23 juni werd poeder, schichten en ander krijgstuig per schip aangevoerd vanuit Calais.

Ondertussen was de stad Nieuwpoort bedrijvig om de verdedigers van de stad te bevoorraden, wat uit een steekproef in de rekeningen blijkt :

- Bethin Vincx leverden een kuip boter voor de lieden die dag en nacht op de muren vertoefden terwijl de vijand voor de stad legerde.

- Er werden 139 tonnen, 8 pijpen* en 1931 stopen bier, 3 stukken, 1 pijp en 440 stopen wijn verbruikt tijdens de week belegering.

- Luucx Hurtsebout goot honderd en acht loodhamers voor de strijders.

- De straten werden opgebroken en de kasseien door busschietters tot werptuigen gebruikt.

- Magriet, twijf van Rycque Willaert, bracht 85 stopen dubbel bier voor de loodgieters die tijdens de stormloop van de vijand voortdurend lood goten.

- Mathys Lambrecht heeft kasseistenen geworpen, verzameld en vertransporteerd tot de vesten.

- Jan vander Hauerier, kasseilegger, heeft nadien 39 roeden weer hersteld op diverse plekken in de straten.

- Lood* werd verzameld, o.m. door de moederoverste van de Oud Grauwe Zusters, die 78 pond gewicht leverde om er kogels mee te gieten.

Voor voedsel en drank van de verdedigers alléén werd 1634 lb pars. besteed of nu 55 000 euro ...

BELEGERAARS

De schepenen van 't Vrije lieten burgemeester Charles van Boneem op 24 juni controleren "jnt siege voor Nieupoort" om toe te zien hoe de pioniers van het Vrije zich gedroegen, en om te weten welke ambachten geen mannen geleverd hadden. Daarom werden ook extra manschappen aangevoerd. Vanuit Brugge waren twee wagens gestuurd met 'taergyen** en twee wagens met tentengetuig.

UITKOMST ?

Aangezien de verhoopte versterking niet vlug genoeg kwam, neigden sommigen om tot onderhandelingen te komen. De kroniekschrijver noteerde getuigenissen die het charisma van twee burgemeesters moesten benadrukken voor het nageslacht.

Jan Turpin, de burgemeester vanden corpse, gebruikte zijn gezag en persoonlijke moed om de bevolking in 't geweer te krijgen.

"Tellement qu'ils promirent eux tous ensemble vivres et mourir pour la querelle et tenir pied ferme jusques à ce qu'ils seroient ou vainqueurs ou vaincus."

Zijn collega, Jacob Meegoet, burgemeester van

schepenen, deed de plechtige gelofte om een singie* te laten maken die "alzo lanc als de stede groot es int ronde ghemeten" als de stad zou kunnen gered worden. Om dit kracht bij te zetten, zou men met het beeld van O.L.Vrouw van den Nood Gods, ene processie hebben gehouden op de wallen van de stad.

Een derde bestorming, deze keer aan de oostkant van de stad werden op bevel van de hertog van Vendôme ruiters ingezet, die nu als infanteristen de wallen bestormden. Er waren reeds enkele standaarden gepland ... maar groot was de verwondering, toen ze zo weinig verdedigers ontwaarden. Er werd gevreesd dat ze in een hinderlaag terecht waren gekomen, dat er een krijgslist in de maak was, zelfs dat ze verkeerde informatie hadden van hun Brugse bondgenoten.

Het verhaal wil (sic) dat op dat ogenblik burgemeester Turpin een oproep deed bij de Nieuwpoortse vrouwen. Zij zouden daarop met een metalen hoofddekseel op het hoofd en een loden knuppel in de vuist hun mannen hebben bijgestaan ...
"tellement que pour monstrier bonne mine, le dit Jehan Tupin trouva que les femmes avoient meilleur coraige que les hommes, si leur fit porter salades, prendre maillets de ploncq, et mettre teste à crétaux ; si que finalement Franchois appercheurent qu'il n'y avait gens de desfence"

Op zondag 28 juni brak het belegeringsleger op en 's anderendaags kwam Denis van Moerbeke met 200 Engelsen uit de bezetting van Veurne en Duinkerke. Philips de Crèvecoeur had nog net de linkerdijk van de haven laten doorsteken, om de haven te doen verzanden. In werkelijkheid liep de duinenpolder onder water en was de stad aan die kant nog béter verdedigd.

Op 1 juli werd Olivier van Terrelieque, op bevel van Daniël van Praet, naar aartshertog Maximiliaan gestuurd met het goede nieuws. Er vertrok ook een bode naar Sint-Winoksbergen en Duinkerke.

EPILOOG

Te Brugge had men de hoop niet opgegeven en probeerde men de maarschalk van Crèvecoeur tot een nieuwe belegering aan te zetten. Zijn leger begon een beleg rond Duinkerke, maar onenigheid* met de Zwitsers deed dat mislukken. De schepenen van 't Vrije stuurden Karel van Booneem naar Oostende om Crèvecoeur aan te zetten Diksmuide te belegeren.

Het leger trok echter op 15 juli van bij Brugge via Koekelare naar Ieper terug in Frankrijk.

De dag erop - er was slechts een klein groepje Fransen in Oostende achtergebleven, kwam Daniël van Praet opzetten en stak Oostende in brand. In januari 1490 vergaderden de schepenen er om de stad 'weder in wezen te brengen'.

Jan vander Dondt, forier van de Roomse koning, kwam vanwege de hertog van Saksen, op 14 augustus, de vrede te Nieuwpoort bekend maken : tussen Frankrijk, Engeland, Spanje en aartshertog Maximiliaan met de Leden van Vlaanderen [Brugge, 't Brugse Vrije, Gent en Ieper].

Vlietynck E., Eene bladzyde uit de geschiedenis der stad Nieuwpoort, Oostende, 1889.

red. G. Demerre

*Goed om te weten:

West-Vlaanderen lag toen westelijk van de Ieperlee/IJzer en noordelijk van de Leie
hueden = schepen met een platte wrang of dwarsstuk, met weinig diepgang
schaelcheyt = aarzeling
800 lb groot = 9600 lb pars of nu 245 000 euro
Guysen = Guines
roybaerse = roeischip
Kroniek van Adriaan Mesdagh van Ten Duinen
1 pijp = 176 stopen of 704 pinten
lood lag toen op de daken van stenen gebouwen
taegyen = schilden bij geschutsstelling
singie = was een hele lange wassen wiek
onenigheid = was nagenoeg altijd omwille van betaling

Gedicht 1489

Voor Nieuwpoort wilden si maken spel

Soeverein van Vlaanderen
Laat de moed maar zakken !
Geef u maar over,
als u wilt blijven leven.
Voor Nieuwpoort willen wij ons wel inzetten!
Hou u maar stil, verrader, kalm !
Wij weten wat u bedoelt.
Zou ik mij moeten overgeven ?
Ik heb helemaal geen schrik !
Ik rij hier langs de muren,
ik zit hier op mijn paard,
ik moedig de ruiters aan,
ik drink wijn uit schalen,
zoals menig moedige ruiters doet.
Herman die op de klokken sloeg,

zag het Franse leger afkomen:
 Wel, burgers van Nieuwpoort !
 Stel u nu dapper teweer !
 Want wij zullen niet mogen slapen:
 ik zie de Franse soldaten
 duidelijk in hun harnas staan!
 Zij kwamen daar aangezet,
 witter dan ijs,
 op ene vroege morgen.
 Zij behaalden weinig succes,
 Crèvecoeur met al zijn macht.
 Gij zult niet overwinnen!
 Nieuwpoort, wijkt geen duimbreed.
 De Zwitsers met hun kleurige kledij,
 zij lagen daar verdronken,
 ze konden niet meer dansen,
 daarom treurde Crèvecoeur,
 dat hij gekomen was met weinig informatie
 juist voor het stadje Nieuwpoort.
 Hij behaalde nauwelijks voordeel.
 Wie dit liedje dichtte,
 dat was een flinke ruiter.
 Hij spotte (de vijand) in zijn gezicht
 daarom zonk bij hem de moed .
 Hij bid tot Maria, de zoete maagd,
 dat zij het zoete Vlaanderland
 onder haar hoede mocht nemen.

Hertaling naar Antwerps Liedboekken
 1544

Feestelijkheden

Te Nieuwpoort gehouden in 1905 naar aanleiding van de 75e verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid (22 en 23 Juli 1905)

In 1980 was het 150 jaar dat België zijn onafhankelijkheid verwierf.

Ik herinner mij niet welke bijzondere feestelijkheden er te Nieuwpoort werden gehouden om dit feit te herdenken. Ik denk dat deze datum voor velen onopgemerkt is voorbij gegaan.

Wel was er nationaal sprake om een nieuwe tweetalige stad op te richten op de taalgrens voorbij Brussel. Gelukkig heeft het gezond verstand gezegevierd en werd afgezien van dit wangedrocht “.

Evenwel in 1905 was men schijnbaar over het ganse land, en dus ook te Nieuwpoort, vol geestdrift om luisterrijk de 75e verjaardag van “de verklaring van 's Lands onafhankelijkheid “ te vieren.

We beschikken over een uniek “gedenkboek van deze Feesten” opgemaakt door Roeland Van de Castele. Daarin beschrijft hij in detail de door het stadsbestuur verzonden uitnodigingen, de geplande activiteiten, de namen en adressen van de bewoners welke hun huizen versieren , het weder (!) tijdens de activiteiten, de uitgesproken redevoeringen, de uitgenodigden aan het banket, het menu, de door de muziekkapellen uitgevoerde stukken. Ge kunt het niet bedenken, het staat vermeld!

Deze Roeland was een echt Nieuwpoorts journalist “ *avant la lettre* “. Hij beschreef elk feit dat hem interesseerde tot in het detail, schreef speeches voor de plaatselijke katholieke politiciers, was Vlaamsgezind en was ten slotte ...dichter. Of we hem een verdienstelijk dichter mogen noemen blijft evenwel nog steeds een open vraag.

Overlopen we eens wat onze voorvaderen in petto hadden voor deze 75e verjaardag van de onafhankelijkheid.

1. De omzendbrief naar de bevolking met oproep tot deelname aan de feestelijkheden (14 juli 1905)
 “...Wij moeten nog, bij alle gepaste gelegenheid, op luidruchtige wijze aan onze vaderlandsche gevoelens lucht geven, om daardoor in ons zelve de vaderlandsliefde steeds aan te vuren ...”

“Wij durven verhoppen dat dezelfde eensgezindheid die bestatigd is geweest door den Gemeenteraad, waar de twee politieke gezindheden nochtans verbeeld zijn, ook zal heerschen onder de burgers..”

“Wij steunen op de rechtschapenheid der Niepoortnaars en wij maken een warm beroep op hunne gehechtheid aan het Vaderland !”

(getekend : W. De Roo, burgemeester - Th. Dobelaere, secretaris)

2. Programma der Feesten Zaterdag 22 Juli

Van 7 tot 8 ure 's avonds Concert op den beiaard

door den beiaardier K. Dedeystere.

Om 8 ure zal de Stadsreus, schoon opgesmukt, onder het geleide van de Muziek, overgebracht worden naar de Marktplaats.

Van 8 tot 9 ure, concert op de Markt. De inwoners worden uitgenoodigd talrijk op te komen om den oudsten burger der Stad te vergezellen.

Zondag 23 Juli

"Van 5 tot 6 ure 's morgens (!) Geluid der Triomfklok

Van 6 1/2 tot 7 1/2 Concert op de Beiaard door beiaardier L. Deschieter

Om 7 min 1/4, in het Oude mannenhuis, Feestvergadering van het Godshuizenbestuur

Om 7 ure min 1/4 vergadert het Bureel van Weldadigheid in feestvergadering ten stadhuize

Om 9 1/2 worden de kinders van beide geslachten van de officiële en van de vrije Scholen vergaderd door de Hoofden der wederzijdse Scholen

Om 11 ure plechtig Te Deum in de Kerk

Om 1 ure, ten stadhuize, Banket voor de uitgenoodigde Overheden en Ambtenaars

Om 3 ure, ter Marktplaats, daartoe bijzonder versierd, Vaderlandsche Betooging

Om 5 ure, in de Scholen, Feestmaal voor de kinders

's Avonds om 9 ure, Algemene Verlichting van de Stad en daarna Groote Lichtstoet"

Ziehier het officiële programma.

Maar het lezen tussen de lijntjes, geeft een veel beter inzicht hoe het er in werkelijkheid aan toeging.

Feestvergadering van het Bestuur der Godshuizen

Gedurende de uitdeling der koekebroden, heeft er ook een feestvergadering van het Bestuur der Godshuizen plaats. Het voltallig bestuur onder voorzitterschap van J. Huyghebaert en met secretaris Th. Dobbelaere, vergadert in de ontvangstzaal.

"De ouderlingen en weezen worden door Zuster

Dominika, Overste van het Oude- Mannen en Weezen gesticht in de grote zaal bijeengebracht. De zaal heeft een feestelijk voorkomen. Reine ammelakens zijn gespreid over vier tafels, waarop een aantal tassen en teljoren naar een welsmakenden versterkenden drank staan te wachten. Voor de oude mannen, oude vrouwen, de weezen en de Heren van het Bestuur zijn er bijzondere tafels gedeekt.

Bij de intrede van de bestuursleden staan de ouderlingen en de weezen recht en doen een eerbiedige buiging. De Voorzitter doet ze neerzitten en houdt een feestrede.

Onmiddellijk daarna worden al de tassen met goede chocolade gevuld en goed smakende koekeboterhammen worden rondgegeven. Een lekkerder en beter opgediend ontbijt had men in het godshuis nooit gezien.

Als de feestgenoten een tiental minuten aan het smakelijk eten zijn, biedt zich het weesmeisje Leonie Dobbelaere aan voor de Voorzitter en leest met klare stem een gedicht (waarvan de journalist bijvoegt "woorden van de verslaggever".

Enige minuten later komt de ouderling Pieter Depauw tevoorschijn en leest met bewogen stem een ander gedicht (eveneens : woorden van de verslaggever!).

Dhr Voorzitter bedankt iedereen voor de goede woorden die tot het Bestuur der Godshuizen zijn gericht

Verder heeft er 's middags een feestmaal plaats. De zieken in het hospitaal ontvangen "de lekkernijen die hun zieke toestand toelaat!"

En 's avonds eet men het overschot van de middag! Den ganschen dag is het feest. Ongetwijfeld zal men lang deze dag gedenken!"

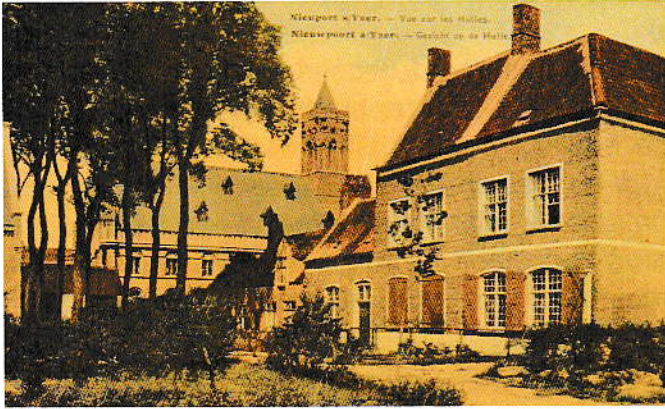
Grote Brooddeling door het Bureel van Weldadigheid

"Om 7 ure min 1/4 vergadert het Bureel van Weldadigheid in Feestvergadering ten stadhuize. Man en vrouw van ieder behoeftig huisgezin, dat op de lijst voor de groote brooddeeling voorkomt, worden tot deze vergadering uitgenodigd.

Na een tiental minuten is het voorportaal propvol met arme vrouwen en mannen. Gans het Bureel van Weldadigheid onder leiding van Burgemeester W. De Roo, als ere-voorzitter en Emile Vanden Abeele, voorzitter, is aanwezig.

De Voorzitter richt tot hen een aanspraak over de eerbied en de plichten nopens het vaderland. Daarna doet de secretaris, L. Houvenaghel, de naamafroeping van 216 gezinnen die op de lijst van het Bureel voorkomen. Daarna bieden er zich nog 17 andere armen aan. Ieder huisgezin ont-

vangt een groot en goed koekebrood." Het is waarlijk verrukkend al die behoeftige lieden opgeruimd met een groot koekebrood in de armen de trappen van het stadhuis te zien afkomen. Verschillende gaan al dansend naar huis. Heden zijn er geen behoeftige gezinnen in de stad. Bij alle is het kermis !

Vaderlandsche Aanspraken der Schoolbestuurders of der Leeraren

"Om 9 ure 1/2 worden de kinders van beide geslachten (!) vergaderd door de Hoofden der wederzijdse Scholen. Aanspraken van aard om de liefde tot het Vaderland en de gehechtheid aan 's Landsinstellingen in hun jonge herten te ontsteken en aan te vuren, worden gehouden.

Daar er in de school van de Arme Claren des Zondags teveel werk moest zijn, wordt de redevoering des Zaterdag gehouden.

Zuster Agnes en Zuster Francisca doen aldus de zaterdag hun vaderlandse toespraak ten overstaan van de verschillende klassen.

In de Gemeenteschool voor Meisjes spreekt mevr. Deman-Claereboudt over al het goed dat gedurende de regeringen van de eerste koningen werd verwezenlijkt. Dhr R. Vandewalle, Hoofdonderwijzer van de Gemeentelijke Jongensschool geeft een overzicht van de vooruitgang der kunsten, wetenschappen, enz.

In de Staats-Middelbare Meisjesschool geeft mevr. Vantomme een denkbeeld over de weldaden door beide koningen gerealiseerd ten voordele van het land.

E.H. Principaal Iserbyt van het St Bernarduscollege is evenwel afwezig en bevindt zich in Nieuwpoort-Bad. Dhr Onderpastoor C. Delaere vervangt hem en houdt een vaderlandse toespraak". Alle vorige redevoeringen werden in het Vlaams gedaan, vermeldt de auteur.

"Dhr L. Deseck, bestuurder der Staats-Middelbare Jongensschool, houdt een eerste aanspraak in het Frans voor de meest gevorderde leerlingen en een tweede in het Vlaams voor de leerlingen der voorbereidende afdelingen. Als afsluit laat

hij de leerlingen het "Belgisch Vaderland" zingen, evenals "Naar Wijd en Zijd". Hierna begeven ze zich naar de stoet.

Opgeleid door hun lerarenkorps en dragers van nationale vaandeltjes en driekleurige cocarden, komen zij aan bij het stadhuis om deel te nemen aan den Stoet, die aldaar om 10 ure wordt gevormd."

De Stoet

"Tot deze stoet worden ook uitgenodigd al de overheden en ambtenaars, de maatschappijen van nut en vermaak en al de inwoners in het algemeen.

De scholen en maatschappijen die het kunnen doen, werden verzocht groepen of praalwagens te vormen in verband met de vaderlandsche geschiedenis of met den huidige toestand van het land onder opzicht van wetenschap, kunst, handel of nijverheid, hunne vaandels en zinnebeelden mede te nemen en vaderlandsche opschriften te dragen. De plaatsen in den Stoet zullen door het lot aangewezen worden".

De stoet is prachtig, vermeldt onze journalist.

Ze bestaat uit niet minder dan 40 groepen en drie praalwagens

"Om 10 ure 1/2 zet de stoet zich in beweging en begeeft zich via de Oostendestraat, Vestenstraat, Ieperstraat naar de kerk alwaar om 11 ure een plechtig Te Deum zal gezongen worden .

Doch tot spijt van allen, is het weder zeer ongunstig. Toen de sierlijke maatschappijen en schoolverenigingen rond kwart voor 11 voorbij het Stadhuis trekken, begint het fel te regenen en als de fraaie groepen in de kerk treden, zijn allen druipnat! Indrukwekkend is het Te Deum . De gendarmen in groot uniform staan rondom het hoogaltaar en als het "Te Deum Laudamus" wordt aangeheven, doen zij aan den Almachtigen God hun eerbiedigen wapengroet !

Na het Te Deum moet de stoet de Stad doortrekken maar het is onmogelijk . De slagregen verplicht iedereen een schuilplaats te zoeken. Aldus verenigen de Maatschappijen zich onmiddellijk in de stadshalle.

Vaderlandsche aanspraken worden aldaar gehouden door heer schepen Pattyn.

Hij spreekt over onze vrede, onze vrijheden , onze IJzeren-Wegen, onze welstand en geluk. Tussendoor vermeldt hij "Om goede vaderlander te zijn, moeten wij Vlamingen zeggen : in Vlaandren Vlaams en de Walen moeten tegenroepen : in 't Walenland Waals.

De Vlamingen moeten als bijtale Fransch leren en de Walen Vlaamsch ! Aldus zullen we komen tot "eendracht maakt macht " !

De heer Burgemeester dankt de gloedvolle spreker voor zijn vaderlandslievende woorden en vermeldt hierop dat de heer Roeland Van de Castele een gedicht heeft gewijd aan het Vaderland en dat de dichter voorlezing zal geven van de bijzonderste delen van dit gedicht.

Dit loflied aan het Vaderland wordt (in de brochure in ons bezit) weergegeven in niet minder dan ... 27 bladzijden !! "

De dichter-auteur vermeldt dat "bij het slot van de redevoering van de dichter" het muziek in de zaal dreunt!

Versiering der Stad

De auteur van het boekje begint met een wel vreemde mededeling aan de inwoners : "wij zullen de inwoners die aan den opschik der Stad hebben medegewerkt trachten tevreden te stellen met, zoveel als mogelijk, aan te halen, alles wat er gezien is geweest. Wij bidden hen ons te willen verontschuldigen indien wij een kleinigheid te weinig aangehaald hebben ..."

Dan vangt hij aan de namen en beroep van de inwoners, bijna straat per straat, weer te geven, die hun huis hebben versierd, telkens met vermelding van opschriften, vlaggen, verlichting, enz.

Hij vangt aan met de vermelding dat "in de Vestenstraat enige driekleurige vaandels wapperen" gevolgd door de namen van de deelnemende bewoners.

Al de namen en straten opgeven is onbegonnen werk. Opvallend is evenwel dat hij goed weet wie hij vermeldt. Zo bij voorbeeld in de Oostendestraat, de namen van belangrijke burgers : "ingenieur Fernand Maertens , Emile Vanden Abeele, katholiek gemeenteraadslid, Amand Dumon, gemeenteraadslid , vrouw Viaene (Boldershof), enz;

Idem in de Kaaistraat: de burelen van Geldens en Cie, woning van de heer boekhouder Maurissen.

De Havenstraat mag zeker niet vergeten worden want er zijn "twee huizen met groote nationale vlag, behangsels in Belgische kleuren en lantarentjes" en bewoond door .. Roeland Van de Castele en M. Verstraeten!

De Langestraat is met sparren beplant.

Aan het stadhuis, het posthotel, het gesticht der " Dames des Sacrés -Coeurs", het hospitaal, het oude mannenhuis en bijkans alle woningen , ziet men een groote nationale vlag wapperen.

Zo gaat het verder met de verwijzing naar o.a. J.Huyghebaert, gemeenteraadslid in de Langestraat, politiedienaar Leon Schittecatte in de Kokstraat. Ook de kerkeknecht P. Gryson woont in de zelfde straat, evenals de loodsleerling P. Bogaert.

Boven het huis van den heer Secretaris Th. Dobbelaere in de Duinkerkestraat lezen wij in letters van veelkleurige glaasjes voor de verlichting "Leve 't Vaderland."

De mooiste vermelding vinden wij evenwel de volgende, ook in de Duinkerkestraat : "voor het venster van de heer H. Decoster, slachter, ziet men een zwijnskop, waaronder het volgende te lezen staat : "Dit feest kan mij niet meer baten. Ik moet daarbij het leven laten" . Dit is toepasselijk op het zwijn en niet op de slachter, die zijn woning voor de omstandigheid heeft opgeluisterd !"

In de Hoogstraat passeert hij voorbij het huis van Onderpastoor Delaere, drukker Louis Lammen, (de drukker van zijn boekje) viskoopman J. Colaert, paraplumaker Ed. Dutreeuw, het begijnhof, en de school van de Arme Klaren.

In de Recolettenstraat woont koster Eug. Dechièvre, en schepen J. Snauwaert.

Onderpastoor Vandeputte verdient een bijzondere vermelding in de Schipstraat.

De Marktstraat is buitengewoon prachtig versierd, meldt onze journalist. Gans de straat is met sparren beplant en weinige huizen zijn er waar de nationale vlag niet wappert. Immers daar wonen Julien Callier, commissaris van het Zeewezen, Fl. Dumon, drukker, Gust. Vandeputte, slachter, bakker Ferdinand Deschieter, notaris Albert Stroom, onderwijzer Desiré Dechièvre, brouwer H. Dobbelaere, schepen J.C. Pattyn, treinwachter Paul Struyve en tenslotte niemand minder dan burgemeester W. De Roo.

Vermelden we tot slot nog het huis van hovenier Pieter Deschieter, waar het "Engeltje Schudt" staat. Dit is een engelenbeeld, zegt onze auteur" dat gedurig aan het venster naar de straat of van de straat naar het venster zich beweegt om bloemen of gekleurde papiersnippen over het volk te schudden of nieuwe voorraad te halen." Volgende verzen geven deze specifieke plaats aan :

"gegroet, o Reusje, ge zijt mijn vriend, en sinds zovele jaren zijn wij de vreugde van het volk, meest van de Nieuportnaren. Ik ben zoo blij van U te zien op dezen schoonen dag en 'k wensche dat ons Belgie lief in vrede en voorspoed leven mag."

Op de Marktplaats staat de Reus ons deftig aan te staren. Op de meeste huizen wapperen driekleurige vlaggen; de ruime Marktplaats is beplant met sparren, die bij middel van driekleurige draperiën met elkaar verbonden zijn. In het midden bemerkt men een prachtige overdekte kiosk met driekleurige vlaggetjes versierd, waarboven de namen van de grote componisten geschreven staan.

Het Sint Bernarduscollege, bestuurd door E.H. Principaal J. Iserbyt, spant de kroon in de versiering van de markt, en misschien wel van de ganse stad. Ook alle herbergen zoals De Kroon, de Beiaard, L'Union, A la Fortune, A la Belle Vue, hotel Au Pelican nemen deel in de feestopschik. En tot slot eindigt hij zijn wandeltocht achter het oud Slijpertje.

Daar ziet men de pastorij van E.H. August Buschaert. *"Ofschoon in een weinig bewandeld kwartier gehuisvest, heeft de herder der stad niet nagelaten zijn woonst prachtig op te smukken. Er hangt o.a. een transparant waaronder men kan lezen "Godsdienst bloeie in België " Gans de pastorij en de nabijheid heeft een voorkomen van buitengewonen luister. "*

"Maar het noodweer heeft toegeslagen : op de Markt is de vlaggenstok van hotel "De Pelikaan" in drie stukken gevlogen. Een aantal lantarentjes van de verlichting, opschriften, versieringen zijn allemaal door de wind weggerukt. Vlaggen zijn gescheurd. Ook de bij de verslaggever thuis is de vlaggenstok in twee gebroken en ligt het nationale vaandel in het slijk .

Maar niet getreurd, want ...

Het Banket wenkt !

Om 1 ure vergaderen 38 genodigde Overheden en Ambtenaars ten stadhuize waar een prachtig feestmaal hen wacht. Onze reporter is dan ook een van de genodigden !

De eretafel staat voor het tafereel "Het Oordeel van Cambyse".

Er zijn drie tafels, met aan de eretafel de burgemeester en leden van het schepencollege. Ook pastoors Buschaert en Iserbyt zitten aan deze tafel. Pastoor Busschaert zegt het gebed voor het eten en aanstonds worden de uitmuntende schotels opgediend. (het betreft een menu met 8 gangen ..).

Gedurende het banket wordt een telegram gestuurd naar de Koning.

Tijdens het banket worden de vlaggen en versierselen "tegen de gevels der huizen gekletst" door de regen en de wind, maar zulks wordt op de statige feestelijke vereniging op het stadhuis niet gemerkt . Daar is alles vrolijkheid.

En voor hetgeen de hoedanigheid er schotels betreft, alles is uitmuntend en de hotelier Mr H. Braet verdient een lofwoord over de vakkennis die hij in deze bewijst."

Afsluit

"s Namiddags om 3 uur, moest de Vaderlandsche Betooging plaats vinden . Doch het slechte weder is een hinderpaal en daarom grijpt de plechtigheid plaats in de stadshalle.

Aldus treedt de Fanfare van het Davidsfonds op met een prachtig Zang- en Speeltuigconcert, onder leiding van muziekbestuurder J. Huyghebaert. Honderden (!) kinder- en mannenstemmen zingen het vaderlands lied en daarna "Naar Wijd en Zijd". Verder speelt de fanfare "Hohenzollern", Flots du Danuble, La Murette de Portici, enz. De auteur is vol lof over de bestuurder want hij meent dat hij de "fanfare op een hoogte heeft gebracht die vele kleine en grote steden mogen benijden "

Ook de bevriende fanfare "Katholieken Burgerkring" uit Middelkerke is aanwezig. Alhoewel nog jong, meent de auteur, bezit de Burgerkring een aantal talentvolle muzikanten die wedijveren om de uitvoering zoo luisterrijk mogelijk te maken en dit alles onder de kunstige leiding van dhr Jan Tidgat.

Na het concert dat om 6 ure 5 minuten (!) eindigt is de wind gevallen, en de lucht opgeklaard. De zon vertoont opnieuw haar liefvallige stralen en de volksmenigte wandelt met genoeg de schoon versierde straten door!

Des avonds is de verlichting sierlijk. Bijna alle straten nemen er aan deel. De Marktstraat, de Markt, de Langestraat, schitteren met hevigen glans.

's Avonds om 9 ure wandelt daarna een vermakelijke lichtstoet de stad door. Hij is voorafgegaan door mannen en vrouwen met honderden lantarentjes. Daarna komen de Muziek van het Davidsfonds omringd met fakkels en den Katholieken Burgerskring met eigenaardig verlichte hoeden! Een talrijke volksmenigte volgt al dansend de lichtstoet. Tot laat in de nacht duurt de volksvreugde voort."

Men zou denken, hiermede zit de herdenking er op. Neen, op de maandag 24 juli is de stad opnieuw in feest, maar ditmaal met een zomerse zon en de vernielde versieringen zijn in de mate van het mogelijke hersteld.

Opnieuw is er een stoet (dezelfde van gisteren), opnieuw staan de overheden te wachten. Opnieuw zijn alle verenigingen aanwezig ... Men kan er schijnbaar niet genoeg van krijgen ...

En onze verslaggever besluit aldus : "dat de jubelfeesten van 23 en 24 juli 1905 die te Nieupoort gevierd werden lang in het geheugen geprent blijven en dat de vaderlandsmin, waarvan zij in alle tijden bewijs gegeven hebben, voortdurend in hun harten blijve gloeien !"

Freddy Beun

Bron: Van de Castele R. "Gedenkboek van de Feesten welke te Nieuwpoort werden gevierd ter Gelegenheid van de 75e Verjaring van de Uitroeping van België's Onafhankelijkheid"

Nieuwpoort, drukkerij Louis Lammen, Hoogstraat 83

Wereldoorlog I

Shoppee's Tower.

Of het belang van een Nieuwpoortse kerktoren in oktober 1914

Britse troepen zijn bij twee gelegenheden cruciaal geweest voor het behoud van de IJzerlinie tussen Nieuwpoort en Diksmuide in oktober 1914.

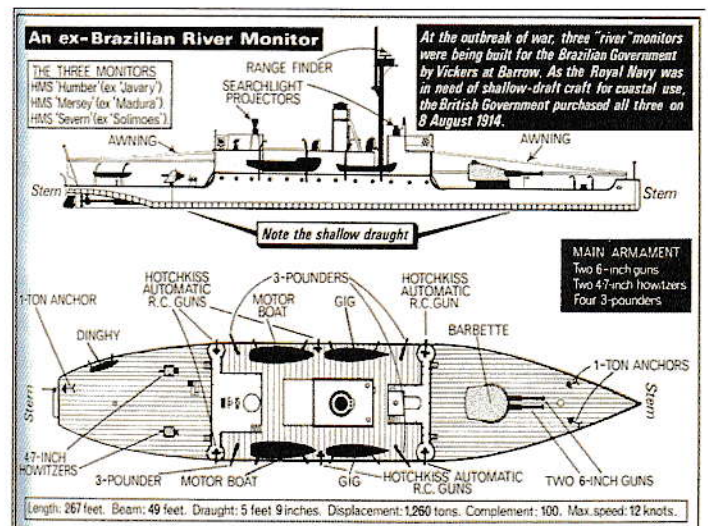
De eerste keer was toen de Belgen zich uit de Versterkte Plaats Antwerpen terug wilden trekken op 2 oktober 1914. Het Britse Oorlogskabinet werd per telegram op de hoogte gebracht. De volgende dag werd de Belgen gevraagd om het nog even langer vol te houden. Er was versterking op komst. En inderdaad, op 4 oktober namen vier bataljons of één brigade Royal Marines stellingen over van het Belgische Eerste Linieregiment ten zuiden van Antwerpen. Op 6 oktober kwamen twee extra Naval brigades aan. Samen vormden die drie brigades de Royal Naval Division, die de hele oorlog lang als infanteriedivisie zou opereren.*1)

Op 3 oktober was de Belgen nog meer versterking beloofd en was hen ook gezegd dat ze uit Antwerpen mochten vertrekken als de beloofde versterking langer dan drie dagen op zich liet wachten. De extra versterking kwam er niet en op 8 oktober werd tot terugtrekken besloten.

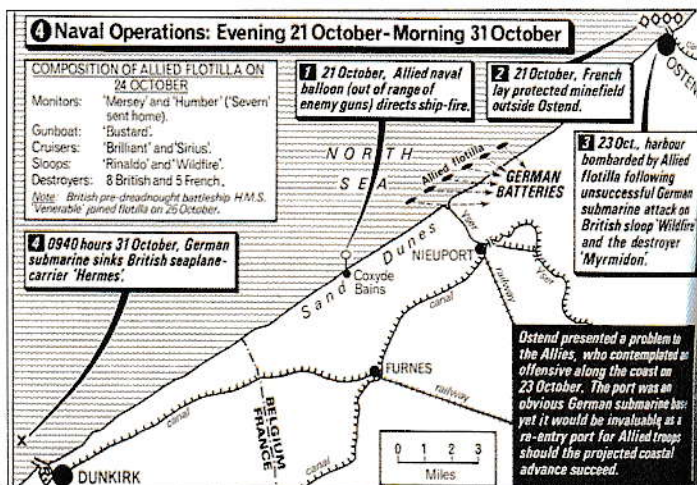
Als de Belgen op 3 oktober uit Antwerpen waren vertrokken, kon dit betekend hebben dat de Duitsers vijf of zes dagen vroeger, op 12 of 13 oktober aan de IJzer hadden gestaan in plaats van op 18 oktober. Winston Churchill, de toenmalige Minister van Marine, maakte van die vijf of zes dagen in zijn memoires 'tien dagen', maar hij had het wel bij het rechte eind toen hij schreef dat 'there would have been nothing at all in front of Ypres'. De Britse troepen konden niet vóór 15 oktober in actie komen ten noorden van Armentiers. 'Het verlies van Duinkerke was zeker en dat van zowel Calais als Boulogne waarschijnlijk.'*2) De zes Belgische divisies zouden niet in staat zijn geweest om het 12 divisies sterke nieuw gevormde Duitse Vierde Leger van generaal von Beseler te stoppen.

Er was echter nog een tweede gelegenheid waarbij de Britten cruciaal waren bij het behoud van de IJzerlinie en dat was door de aanwezigheid van een kleine vloot die vanuit zee Duitse troepenconcentraties op land beschoot vanaf 18 oktober 1914.

De Belgen hadden om artilleriesteun van de Britse vloot gevraagd op 15 oktober, toen de Duitsers Oostende hadden bereikt. De Franse opperbevelhebber Joffre vroeg dit ook op 16 oktober. Die beschietingen begonnen precies op 18 oktober, de dag waarop de Duitsers de IJzerlinie aanvielen. Vanaf 19 oktober kwamen eerst twee, nadien vijf Franse destroyers die Britse flottielje versterken. Die kleine vloot bestond uit drie kanonneerboden, ook monitors genoemd, met geringe diepgang (1,7 meter), die uitermate geschikt waren om in de ondiepe kustwateren te opereren. Tot op 200 meter van het strand. Toen ze zelf beschoten werden, trokken ze zich terug tot op ca. één kilometer. Ze droegen een bewapening van twee 6 inch-kanonnen (152mm) op de voorplecht en twee 4,7 inch-houwiters op het achterdek. Midscheeps waren er nog vier 3-pounders. Ze maakten deel uit van de Dover Patrol, die kort voordien opgericht was met Horace Hood als bevelvoerende admiraal. Die flottielje bestond verder uit een wisselend aantal destroyers (waaronder vijf Franse), kruisers en een paar kleinere vaartuigen.

Door de duinenrij konden die schepen niet schieten op zicht en waren ze afhankelijk van artilleriwaarnemers op land. Om de communicatie met de Belgen af te spreken had admiraal Hood op 17 oktober in Nieuwpoort aangemeerd. Er kwam een waarnemingsballon boven Koksijde-Bad, van waaruit onder meer het vuur op Rodepoort Farm gestuurd werd, en er kwam telkens één waarnemingsofficier in Ramskapelle en in Nieuwpoort-Stad zelf op de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk op de Grote Markt.

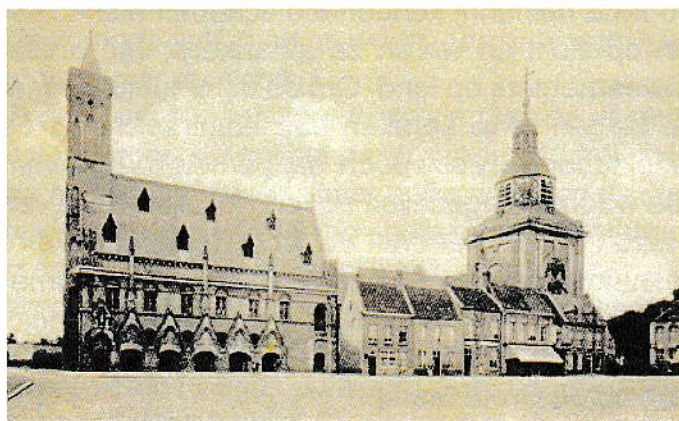
Op de foto diezelfde toren vanuit het westen, met ladder. (Foto R. Bacon, The Dover Patrol 1915-1917)

Doorsnede en bovenaanzicht van een eerste generatie monitor (boven) en de positie van de flottielje voor de kust in de tweede helft van oktober 1914 (A. Banks, A Military Atlas of the First World War).

Op die toren had luitenant Denys Shoppee van 19 oktober 1914 tot mei 1917 zijn waarnemingspost. De kerk brandde af op 21-22 oktober 1914 en toen de trap onbruikbaar geworden was, werd aan de westkant een ladder tegen de muur bevestigd. Voor de geplande aanval van augustus 1917 bouwden Britse genietroepen extra observatietorens en namen ze ook de Grote Schoorsteen (la Grande Cheminée) in Ramskapelle van de Belgen over. Wellicht is de observatiepost op de O.L.-Vrouwekerk toen niet meer gebruikt. Op foto's van kort na de oorlog is de ladder al ernstig beschadigd.

Luitenant Denys Shoppee, die vlot Frans sprak, had een telefoonverbinding met het Belgische hoofdkwartier in Veurne en leidde de scheepsartillerie van de 'kustluizen' (coast lice) draadloos vanop zijn toren.

De flottielje van de Dover Patrol beschoot vooral troepenconcentraties en artilleriestellingen in Lombardsijde, Westende-Bad, Slijpe en Lovie (*3).

De Grote Markt van Nieuwpoort voor de oorlog met links de stadshalle en de belforttoren. Die laatste werd op 17 oktober 1914 door Belgische genietroepen opgeblazen. Dat belette niet dat Nieuwpoort zwaar beschoten werd. Rechts de toren van de O.L.-Vrouwekerk. (Foto J. Ameeuw)

Hiervoor had men de waarneming vanuit een vliegtuig zelfs op St.-Pieterskapelle, hemelsbreed op ruim 11 km van de IJzermondung. Dit vuren zou duren tot begin november. Toen werd nog een Franse aanval gesteund die stilviel voor Westende-Bad. De Duitsers hadden intussen niet stil gezeten en artilleriestellingen gebouwd in de duinen, die nog moeilijk te spotten vielen. Ze hadden ook zwaardere artillerie in stelling gebracht die verder kon vuren. Daardoor werd het risico voor de flottielje van de *Dover Patrol* te groot en ze trok zich uit die positie voor de IJzermondung terug.

Klopt het verhaal dat de aanwezigheid van de Dover Patrol voor de kust van Nieuwpoort de Duitsers ervan weerhouden heeft om te proberen in Nieuwpoort zelf de IJzer over te steken en dat ze het daarom meer zuidelijk gewaagd hebben, in de Bocht van Tervate (22 oktober) en bij Ramskapelle, waar op 30-31 oktober nog zwaar gevochten werd, maar waar vooral het wassende water in hun rug de Duitsers tot de terugtocht maande?

Duitse bronnen

Het klopt volledig. Ik citeer enkele passages uit de officiële geschiedschrijving van het Duitse Rijksarchief.

Op 18 oktober 1914 gaf generaal von Beseler de Vierde Ersatz Divisie het bevel om vanuit Middelerke naar Nieuwpoort op te rukken, de Vijfde Reservedivisie diende zich op Mannekensvere te richten, terwijl de Zesde Reservedivisie via Koekelare naar Schore diende te marcheren. Op die manier hoopte hij richting Veurne een opening te forceren, die andere divisies dan gingen benutten. Maar 'de 4de Ersatz Divisie stootte reeds bij Westende op weerstand en ze belandde in het vuur van een Engelse vloot kruisers, die buiten de reikwijdte van de landbatterijen de hele dag het kustgebied planmatig beschoot.'

19 oktober : 'De 4de Ersatz Divisie werd nog steeds door vuur van Engelse oorlogsbodems afgeremd.'

22 oktober : 'Bij het Derde Reservekorps werd de 4de Ersatz Divisie door de Engelse scheepsartillerie zo sterk verlamd dat de Belgen, versterkt met Fransen een aanval op Lombardsijde ondernamen en het dorp konden bezetten.'

26 oktober : 'Tot een aanval van de 4de Ersatz Divisie kwam het echter niet, door de werking van de vijandige scheepsartillerie, die zich opnieuw in de strijd mengde.'

27 oktober : '(...) het vuur van de zwaarste artillerie van de vijandige vloot had zo'n sterke morele uitwerking, dat de divisie zich in beschermde stellingen terug moest trekken.'

Op 28 oktober blijft bij Nieuwpoort nog één brigade van de 4de Ersatz Divisie over.

29 oktober : 'Voor Nieuwpoort werd de 33ste Ersatz Brigade door vuur van de scheepsartillerie onderdrukt. Ze kon bijgevolg niets ondernemen, hoewel het terrein ten oosten van de IJzer vrij lag en ook de stad Nieuwpoort klaarblijkelijk niet bezet was.'

Op 30 oktober dringt een compagnie Duitsers de stad binnen, maar wordt door infanterievuur terug gedrongen. De helft van de indringers wordt gevangen genomen. Von Beseler ziet af van verdere aanvalspogingen (*4).

Het loont de moeite even naar de data te kijken. De Duitsers vallen de IJzerstelling aan op 18 oktober 1914. Dat is een volle week voor de Belgen op 25 oktober besluiten met inunderen te beginnen! Ze worden echter door Britse en Franse scheepsartillerie van de Dover Patrol in die mate geremd dat ze uiteindelijk de stad niet aanvallen, maar meer naar het zuiden, buiten het bereik van de scheepsartillerie, een doorbraak zoeken.

We mogen bijgevolg aannemen dat zonder de actie van de Dover Patrol, de Duitsers Nieuwpoort ingenomen zouden hebben en dus ook het sluizen- en verlatencomplex in handen gingen hebben. Die actie krijgt echter alleen bij de Britten de erkenning die ze verdient.

In naam van de Britse opperbevelhebber John French, schrijft de Britse militaire attaché bij het Belgische leger, kolonel Tom Bridges : 'Hood's actie redde zonder twijfel de Belgische linker flank en ze had naar mijn oordeel een beslissend aandeel in het uiteindelijke succes van de verdedigers' (*5).

We mogen dan ook zonder overdrijven besluiten dat zonder de actie van de Dover Patrol, de Duitsers Nieuwpoort ingenomen gingen hebben en er bijgevolg geen inundatie uitgevoerd had kunnen worden. Die inundatie was 'een van de belangrijkste keerpunten van de oorlog' oordeelt de bekende Britse historicus Ian F.W. Beckett in The Making of the

First World War. 'Indien de Duitsers in hun opzet waren geslaagd,' gaat Beckett verder, 'zou dit hetzelfde resultaat hebben gehad als in 1940, zijnde de dreigende nederlaag van België en Frankrijk en de verplichte evacuatie van het Britse expeditieleger, waardoor Groot-Brittannië geïsoleerd ging raken en een mogelijk doel worden voor een invasie. In plaats daarvan begon vier jaar stagnatie aan het westelijke front' (*6).

Luitenant Denys Shoppee

(foto : www.ancestry.co.uk)

Ook luitenant Denys Shoppee die vanop zijn toren in Nieuwpoort het artillerievuur van de Brits-Franse vloot gestuurd had, deelde in de eer. Hij werd vermeld in 'Dispatches' (de officiële legerrapporten) door Sir John French op 15 januari 1915 en 'Gazetted by War Office' (publiek gemaakt) op 14 februari 1915 'voor zijn uitstekende werk, toen hij verbonden was aan de Britse missie bij het Belgische Hoofdkwartier, bij de geleiding van Brits scheepsvuur voor de Belgische kust en het organiseren van draadloze en telefonische communicatie, waar de schepen afhankelijk van waren voor het vuren. Stond dag na dag bloot aan hevige Duitse beschietingen en verzaakte nooit aan zijn plicht' (*7).

Hij ontving het Distinguished Service Cross. In oktober 1914 had admiraal Hood van de Dover Patrol ook twee 6 inch-kanonnen en één 9.2 inch-spoorwegkanon aan land gebracht, met de bijbehorende artilleristen van de Navy. Kapitein Henry Halahan kreeg het bevel over deze Naval Siege Guns, die heel de oorlog aan de Westkust zouden blijven.

Kapitein Halahan op Shoppee's Tower eind 1915. (Foto Albums Valois)

Luitenant Denys Shoppee bleef de observatie verzorgen, ook al ging het bevel in de duinensector eind 1914 formeel van de Belgen op de Fransen over. Vandaar dat Shoppee in 1917 van de Fransen eerst het Croix de Guerre kreeg (op 24 februari 1917) en nadien zelfs de Légion d'Honneur (14 september 1917). Tussendoor had Koning Albert I hem tot Ridder in de Leopoldsorde geslagen (21 april 1917). In mei 1917 verliet Denys Shoppee zijn fel gehavende toren in Nieuwpoort.

Denys Charles Gerald Shoppee was op 7 februari 1892 geboren in Thames Ditton, in het graafschap Surrey. In datzelfde dorpje stroomopwaarts de Thames, net buiten Greater London, werd op 2 oktober 1917 ook een Belg geboren uit ouders die voor de oorlog op de vlucht waren. Hij werd in 1974 bekend toen hij de Nobelprijs voor geneeskunde ontving. Zijn naam had u wellicht al geraden : Christian de Duve.

Denys Shoppee tekende al op zijn 14de (op 15 januari 1905) bij de Navy. Na de oorlog bracht hij het nog tot Lieutenant Commander (in december 1927). Hij overleed in Edinburgh op 22 augustus 1958, 66 jaar oud.

Omwille van het belang van de Dover Patrol bij het tot stand komen van het IJzerfront, verdient minstens iemand van die groep het om officieel herdacht te worden in Nieuwpoort.

Waarom niet admiraal Horace Hood en luitenant Denys Shoppee met een infobord bij de O.L.-Vrouwekerk in Nieuwpoort?

Zonder de Dover Patrol was er wellicht geen 'westfront' geweest en was België een deel geworden van een door Duitsland gedomineerd Mitteleuropa... en waren Hendrik Geeraert en Karel Cogge nobele onbekenden gebleven.

Dank :

We besluiten graag met een woord van dank aan het adres van Guido Demerre voor de 'plaatselij-

ke ondersteuning', aan stadsarchivaris Walter Le-lièvre voor het fotomateriaal, aan Aurel Sercu voor zijn hulp bij het vinden van biografische gegevens over Denys Shoppee via internetfora en aan Jozef Ameeuw voor een foto van Nieuwpoort.

Luc Vanacker

(*1) Voor een meer uitgebreid relaas, zie L. Vanacker, De Britten aan de Belgische kust, Academia Press, 2017.

(*2) W. Churchill, The World Crisis 1911-1918, Deel I, Odhams, Londen, 1938, p. 327.

(*3) Lovie en Rodepoort Farm bevinden zich in de buurt van de Rattevallebrug over de Plassendalevaart, zowat halfweg tussen Nieuwpoort en Slijpe.

(*4) Alle citaten uit : Reichsarchiv, Der Weltkrieg 1914 bis 1918. Die militärischen Operationen zu Lande. V. Band. Der Herbstfeldzug 1914, Mittler & Sohn, Berlin, 1929.

(*5) Geciteerd in Steve R. Dunn, Securing the narrow Sea. The Dover Patrol 1914-1918, Seaforth Publishers, Barnsley, 2017, p. 64.

(*6) Ian F.W. Beckett, The Making of the First World War, Yale UP, Londen, 2014, p. 2.

(*7) National Archives Kew : ADM 196/145/291

Placcaet 1564

Patrimonium

Een belangwekkend stuk patrimonium heeft lange tijd te pronk gehangen in een Nieuwpoorts museum. Het is een tweeluik van hout volledig volgeschreven met een reglement uit 1564 omtrent de zeevisserij en de haringvangst.

ORDINANTIE ENDE PLACCAET SCONYNGHS ONS GHEDVCHTS HEEREN VP TFAICT VANDER ZEEVAERT VANDER VISSCHERIE ENDE HARYNCK & CE XVC LXIII

Er verscheen een transcriptie in de **Costumen der stadt ende port van Nieuport** van de hand van de eerste raadspensionaris en griffier F.J. de Brauwere in 1761.

Intussen waren er twee eeuwen verlopen en had de auteur de spelling helemaal aangepast aan zijn eigen tijd. Als bekwaam jurist had hij heel wat verduidelijkingen aangebracht.

De inhoud van dit reglement was altijd belangwekkend genoeg, want elke stuurman moest een exemplaar, geschreven of gedrukt, steeds in zijn bezit hebben en zelfs de bootslui op de hoogte brengen van de inhoud vóór elke afvaart.

Inhoud in 't kort

- Art. 1 Wie ter visvangst trekt moet het roer zodanig houden dat iemands anders want (visserijtuig) niet beschadigd wordt.
- Art. 2 De schepen die met visvangst bezig zijn moeten hun bezaanzeil achteraan lichten.
- Art. 3 Bij valavond moet het anker gelicht worden.
- Art. 4 Lichten moeten aanduiden als het anker wordt neergelaten of gelicht.
- Art. 5 Een visser mag een andere visser niet hinderen.
- Art. 6 Niemand mag het vangstuig van een ander naderen of beschadigen.
- Art. 7 Wat moet de stuurman doen als er onweer is ?
- Art. 8 Hoe moeten de lichten opgesteld worden ?
- Art. 9 Waarop moet hij letten bij het ankeren ?
- Art. 10 De stuurman moeten letten op de boeien in de vaarrichting.
- Art. 11 Wat te doen als per ongeluk de vloten of netten van een anderen beschadigd worden.
- Art. 12 Wat men moet doen als er netten 's nachts beschadigd worden.
- Art. 13 Collega vissers van dezelfde haven, moeten elkaar bijstaan bij het binnenhalen van netten.
- Art. 14 Wat gedaan moet worden als men vreemd visgetuig ontwaardt.
- Art. 15 Elke stuurman moet z'n naam en die van de thuishaven aanbrengen op z'n schip.

- Art. 16 Wat te doen als men het visgetuig van een collega heeft binnengehaald.
- Art. 17 Men moet tekens aanbrengen om te signaleren dat men iemand anders gewant bij heeft.
- Art. 18 Men moet de overheid op de hoogte brengen over dit voorval.
- Art. 19 Men moet het visgetuig goed verzorgen, men mag desgevallend onkosten aanrekenen.
- Art. 20 De overheid zal matrozen ondervragen omtrent eventuele overtredingen van het reglement.
- Art. 21 Hoe moedwillige schade vergoed kan worden.
- Art. 22 Hoe onvrijwillige schade vergoed kan worden. Overheid spreekt recht.
- Art. 23 Bij het uitspreken van boeten, is er een verdeling aan drie instanties.
- Art. 24 Elke stuurman moet het reglement bij zich hebben, en alle bootslui op de hoogte houden van de inhoud.

Transcriptie

Men moet routine hebben om alles te lezen op dit museumstuk. De Brauwere omschreef de letterstijl als de zogenaamde Sint-Pieterletter. Ons komt het voor als een schrijffletter zoals op sommige charters uit ons patrimonium. We hebben een poging gedaan. Er was echter veelvuldig gebruik gemaakt van weglatingen : de letter n , ook bij ver- en -der ... de letters er, door een liggend streepje boven het woord aan te brengen.

Op beide luiken staat een wapen afgebeeld : links het koninklijk wapen van Spanje en rechts het wapen van Nieuwpoort. We resorteerden in 1564 onder koning Filips II en in zijn naam regeerde de landvoogdes Margaretha van Parma. Dat was nog net enkele jaren voor de "opstand" zou losbarsten...

De letters zijn zwart op een donkerbruine achtergrond en waarschijnlijk in de tijd vele keren met een vernislaag overdekt. Traditioneel hing het in de kamer van de Vierschaar van het stadhuis.

Artikel XX origineel

Item ende om voorts alle occasien van schaede te beletten ende benemen soo verre het doenelic, so sullen den officiers, burghmeesteren, schepenen ende andere wethouderen vander plaetse daer af sulcke buijssen oft schepen ter zeeneeringe varen, ghehouden syn, int af-

snyden vande teylt ende opletten van elcke buysse, te ontbieden wt elck schip daer aen ghecomen drie oft vier boots-ghesellen, of so vele alst hem goetdijcken sal, ende van hemlieden op hueren eedt vernemen oft sij of hueren medegheselle, den anderen gheen schaede in want, netten oft andersins ghedaen en hebben, in tnemen, wechvoeren of breken van dien, om hemlieden ende den ghenen die ieghens dese ordinantie oft eenigh punct van dien ghedaen sullen hebben, te moghen castien en corrigeren anderen ten exemple; Ende sullen de selve boots-ghesellen daertoe gerequireert ende versocht sijnde, schuldich sijn de gherechte waerheit daer van te zeggen, sonder yet te verswijghen of simuleren, op verbuerte van huerlieder huijse, ende bovendien arbitralic ghecorrigeert te worden.

We hebben de weglatingen aangevuld in fine.

Versie van de Brauwere

Item ende om voorts alle occasien van schaede te beletten ende benemen soo verre het doenelick, soo zullen den Officiers, Burgmeesteren, Schepenen ende andere Wethouderen van der Plaetse daer af zulcke Buysen oft andere Schepen ter Zee-neeringe vaeren, gehouden zyn, in 't afsnyden van de teylt ende opletten van elcke Buysse, te ontbieden wt elk Schip daer aengekomen dry oft vier Boots-gesellen, oft soo vele als 't hemlieden goetduncken zal, ende van hemlieden op hueren eedt vernemen of sy of hueren Medegeselle den anderen geen schaede in want, Netten oft andersints gedaen en hebben, in 't nemen, wechvaeren of breken van dien, om hemlieden ende den genen die jegens dese ordinantie oft eenich point van dien gedaen zullen hebben, te mogen castien en corrigeren anderen ten exemple; ende zullen de selve Boots-gesellen daer toe gerequireert ende versocht zynde, schuldig zyn de gerechte waerheyt daer van te seggen, sonder iet te verswygen of simuleren, op verbeurte van huerlieder huyse, ende bovendien arbitralick gecorrigeert te worden.

(Costumen 1774 p. 356-357)

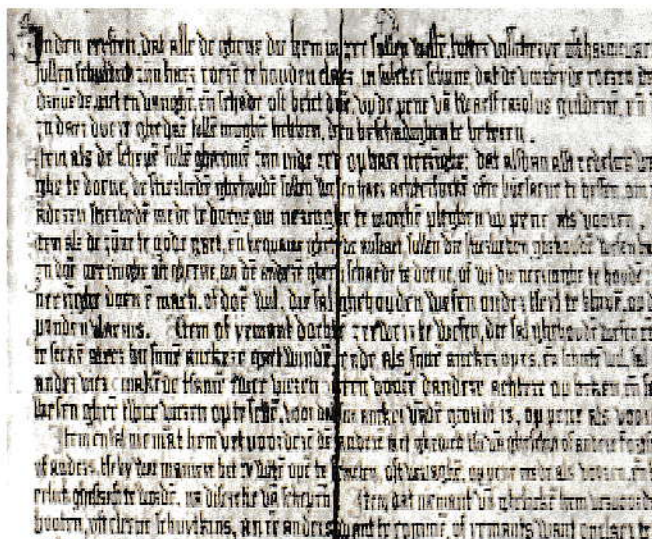
Naschrift

In het reglement waren voor diverse overtredingen boeten voorzien, die schommelden tussen 25 en 60 Carolus gulden. Een Carolus gulden telde 20 stuivers. Die zou nu zo'n 38,50 euro waard geweest zijn ... dus tussen 962 en 2310 euro !

Aangezien enkele van de bootslui werden onder-
vraagd over de al dan niet toepassing van het re-
glement, stond de deur op een kier om te zwijgen
uit loyauteit met de schipper, de reder en de be-
manning (een soort omerta).

Het reglement was afgekondigd in naam van de
vorst, en de vertegenwoordiger te Nieuwpoort na-
mens die vorst was de baljuw. Toen was dat Jonk-
heer Octaviaan de Clercq.

De vissersvloot, de haven en ook het kustgedeelte
rond de monding van de IJzer viel onder de juris-
dictie van Nieuwpoort ... ook dat deel wat in de
Franse tijd Oostduinkerke zou worden (Nieuw-
poort-Bad).

Spelling

De schrijfwijze in 1564 was niet altijd even con-
sequent. Met de transcriptie van de Brauwere in
1774 is ons opgevallen hoe het spellen was ge-
evolueerd.

Vele keren werd de a > ae, soms bleef ae behou-
den. De c werd ck, ook de k. De ye werd ie. De ue
spelde men eu. Een gh werd g. De s werd meestal
z, maar een z werd dan s. Elke ij werd y. Een ei
werd ey, en ej werd ei. Voor tseyl schreef men 't
zeyl, Cleene werd kleyne. Ende werd in 't kort en.
Vichtich werd vijftig. Eenichsins werd eenigsints
en uit werd wt.

red. G. Demerre

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a P. Deswartelaan 69-102

8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

